

Agnieszka Grzybowska

Przedsiębiorczość jako determinanta konkurencyjności

Ekonomiczne Problemy Usług nr 97, 359-369

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Agnieszka Grzybowska
Uniwersytet w Białymstoku

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ JAKO DETERMINANTA KONKURENCYJNOŚCI

Wprowadzenie

Konkurencja jest jednym z najbardziej naturalnych i wyrazistych przejawów orientacji rynkowej, zmusza podmioty gospodarcze do ciągłego zapewniania i podnoszenia wartości, wyzwala kreatywność, eliminuje rutynę, kreuje innowacyjność i przedsiębiorczość, wymusza bardziej racjonalne wykorzystanie zasobów, motywuje do umacniania pozycji rynkowej¹. Konkurencja jest zjawiskiem ekonomicznym warunkującym rozwój nie tylko poszczególnych przedsiębiorstw, ale i całej gospodarki. Na poziom konkurencyjności niewątpliwie wpływa znajomość czynników, które pozwolą na jej wzmocnienie.

1. Istota konkurencyjności

Wydaje się, że ze względu na rolę i znaczenie konkurencji w kształtowaniu współczesnego życia gospodarczego pojęcie to należałoby poddać szczegółowej analizie. W literaturze przedmiotu nie jest ono jednolicie definiowane i interpretowane, a przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w różnych poglądach na zakres podmiotowy konkurencji oraz innym systemie wartości wyznawanych przez autorów poszczególnych definicji².

¹ M.A. Leśniewski, *Konkurencyjność przedsiębiorstw. Wybrane problemy*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2011, s. 58.

² B. Słowińska, *Konkurencyjność przedsiębiorstw województwa lubuskiego w warunkach Jednolitego Rynku Europejskiego*, s. 3, www.bp.pwsz.sulechow.pl/publikacja_1/cz_2.pdf, dostęp 7.03.2012.

Ogólnie konkurencja rozumiana jest jako zdolność podmiotów do osiągania sukcesów w warunkach toczącej się między nimi rywalizacji. Pojęcie to określane jest jako metoda działania, walka o określone korzyści ekonomiczne, współzawodnictwo, rywalizacja, proces.

W literaturze konkurencyjność określana jest jako proces, zdolność do³:

- zrównoważonego rozwoju w długim okresie czasu, forsowania własnego systemu celów,
- podnoszenia efektywności wewnętrznego funkcjonowania,
- projektowania, wytwarzania i sprzedawania towarów,
- osiągania sukcesu w rywalizacji gospodarczej,
- zwiększania udziału w rynku lub utrzymania dotychczasowej pozycji,
- konkurowania i zwiększania zysków przez kształtowanie kosztów,
- współzawodnictwa w dążeniu do osiągnięcia pewnych celów,
- uczestnictwa w rywalizacji obecnie i w przyszłości.

Według rozbudowanej definicji konkurencyjność to takie ukształtowanie warunków instytucjonalnych, makroekonomicznych i konkurencji oraz sprawność mechanizmu rynkowego, które budują podstawy ekonomiczne do dynamicznego rozwoju podmiotów⁴.

Konkurencyjność może dotyczyć zarówno elementów statycznych (w danym momencie, konkurencja jako wypadkowa struktury rynku), jak i dynamicznych (czynniki określające zdolność do konkurowania w długim okresie z uwzględnieniem zdolności do poprawy)⁵.

Analizując konkurencyjność jako kategorię wielopłaszczyznową, można wyróżnić⁶ konkurencyjność podstawową, związaną z umiejętnościami zwiększania wartości użytkowej postrzeganej przez klienta, obejmującą procesy i systemy

³ Por. M.A. Leśniewski, dz.cyt., s. 59; T. Kraśnicka, *Przywództwo a konkurencyjność organizacji przedsiębiorczych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2010, s. 61; K. Poznańska, *Innowacje czynnikiem wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw*, w: *Rozwój teorii i praktyki zarządzania strategicznego*, red. J. Jeżak, Polsko-Amerykańskie Centrum Zarządzania, Łódź 2003, s. 336; M.J. Stankiewicz, *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, TNOiK, Toruń 2002, s. 36; T. Przybiciński, *Konkurencja i ład rynkowy – przyczynek do teorii i polityki konkurencji*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2004, s. 13; M. Piotrowska-Trybull, *Instytucje otoczenia biznesu i ich wpływ na konkurencyjność regionu*, Włocławskie Towarzystwo Naukowe, Włocławek 2005, s. 53.

⁴ J. Bossak, *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki polskiej – ujęcie instytucjonalne*, w: *Konkurencyjność gospodarki polskiej a rola państwa przed akcesją do Unii Europejskiej*, red. J. Grabowiecki, H. Wnorowski Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2000, s. 21.

⁵ B. Słowińska, dz.cyt., s. 4.

⁶ M.A. Leśniewski, dz.cyt., s. 59.

dające jednostkom pozycję lidera, oraz konkurencyjność kluczową, utożsamianą z umiejętnościami zdobycia trwałej przewagi konkurencyjnej na danym rynku.

Wyróżnia się również podział na⁷ konkurencyjność *ex post*, wynikającą z obecnej pozycji konkurencyjnej, która jest skutkiem wdrożonej strategii konkurencyjnej i konkurencyjnych strategii rywali, oraz konkurencyjność *ex ante*, która dotyczy przyszłej pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa i jest określona przez zdolność przedsiębiorstwa do konkurowania w przyszłości, czyli przez potencjał konkurencyjny.

Konkurencyjność można rozpatrywać jako system składający się z czterech elementów⁸:

- a) potencjału konkurencyjności, rozumianego jako ogół zasobów przedsiębiorstwa, kluczowych kompetencji i zdolności umożliwiających zdobycie trwałej przewagi konkurencyjnej;
- b) przewagi konkurencyjnej, rozumianej jako efekt skutecznego wykorzystywania potencjału konkurencyjności umożliwiającego generowanie skutecznych instrumentów konkurowania;
- c) instrumentów konkurowania, określanych jako świadomie i celowo wykorzystywane narzędzia i metody budowania kapitału klientów oraz kreowania wartości podmiotów gospodarczych;
- d) pozycji konkurencyjnej, rozumianej jako osiągnięty przez przedsiębiorstwo wynik konkurowania w danym sektorze, rozpatrywany na tle wyników osiągniętych przez konkurentów.

Wzrostu znaczenia konkurencyjności podmiotów gospodarczych można upatrywać w procesach globalizacji gospodarki, koncentracji ludności na obszarach zurbanizowanych, na których olbrzymi potencjał ludzi i coraz większe jego zróżnicowanie kreuje nowe potrzeby i wymagania, a ponadto w przyspieszonym tempie zmian życia społecznego i gospodarczego spowodowanym coraz skuteczniejszym sprzężeniem nauki z techniką, podnoszącym funkcjonalność i wydajność pracy⁹.

⁷ M. Gorynia, *Luka konkurencyjna – koncepcja i metodyka badania*, w: *Konkurencyjność podmiotów gospodarczych w procesie integracji i globalizacji*, Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej „Organizacja i Zarządzanie” nr 32, Poznań 2011, s. 173.

⁸ W. Walczak, *Analiza czynników wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw*, „E-mentor” 2010, nr 5, www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/37/id/784, dostęp 10.03.2012.

⁹ E. Wysocka, *Istota i czynniki konkurencyjności w regionie*, „Wójt i Jego Gmina” 2006, nr 5, s. 11.

Wydaje się, że znajomość czynników wpływających na konkurencyjność pozwoli na podejmowanie działań mających na celu wzmacnianie podmiotów gospodarczych, a przez to podnoszenie poziomu ich konkurencyjności.

2. Determinanty konkurencyjności

Przewagi konkurencyjnej należy upatrywać przede wszystkim w zdolności do ciągłego podnoszenia jej poziomu i uzyskiwania dzięki temu efektywności. Skuteczność podmiotu na konkurencyjnym rynku zależy od jego zdolności dostosowywania się do zmian zachodzących w otoczeniu. Zmiana to fundament efektywnego funkcjonowania i rozwoju jednostki gospodarującej, jest przy tym nieunikniona.

Stojące przed podmiotami gospodarującymi wyzwania stale rosną. Postępująca globalizacja wymaga wypracowania aktywnej polityki naukowej, naukowo-technicznej i innowacyjnej. Działania mające poprawić konkurencyjność jednostek powinny zwiększyć spójność rozproszonych przedsięwzięć oraz wprowadzić nowe instrumenty. Konieczne wydaje się¹⁰:

- wykorzystanie nowych technologii dla podniesienia konkurencyjności tradycyjnych sektorów,
- tworzenie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorstw opartych na innowacyjnych rozwiązaniach,
- stymulowanie rozwoju współpracy między przedsiębiorstwami i instytucjami otoczenia biznesu,
- motywowanie dużych firm do prowadzenia i wdrażania wyników prac badawczych.

Konkurencyjność podmiotów gospodarczych jest uwarunkowana czynnikami o charakterze zewnętrznym i wewnętrznym. Do pierwszej grupy zalicza się politykę państwa i instytucji związanych z funkcjonowaniem podmiotów gospodarczych, stan infrastruktury materialnej i intelektualnej, relacje z kontrahentami i konkurentami. Druga grupa czynników obejmuje sposób zarządzania, posiadany kapitał obrotowy, nowoczesne techniki i technologie, jakość wytwarzanych produktów¹¹.

¹⁰ *Strategia rozwoju nauki w Polsce do 2015 roku*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2007, s. 15–16; *Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007–2013*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2006, s. 6.

¹¹ K. Poznańska, *Innowacyjność jako źródło przewagi konkurencyjnej polskich przedsiębiorstw*, Centrum Wiedzy AIESEC Polska Komitet Lokalny SGH, Warszawa 2003, s. 1, www.rsi.org.pl/dane/download/innowacyjnosc_jako.pdf, dostęp 7.03.2012.

W literaturze do podstawowych czynników określających konkurencyjność zalicza się następujące¹²:

- strukturę demograficzną (m.in. strukturę wiekową ludności),
- edukację (m.in. wspieranie i prowadzenie działań na rzecz podnoszenia poziomu wykształcenia obywateli),
- rynek pracy (m.in. zatrudnienie i kwalifikacje, zmiany struktury sektorowej i zawodowej),
- przedsiębiorczość (m.in. zaawansowanie technologiczne produkcji, rozwój przemysłu wysokiej technologii, rozwój zaplecza techniczno-badawczego),
- inwestycje – krajowe, zagraniczne, publiczne i prywatne,
- działalność badawczo-rozwojową (m.in. obecność instytucji i zakładów naukowo-badawczych i ośrodków akademickich tworzących oparcie dla procesów innowacyjnych, a także określony klimat intelektualny),
- infrastrukturę techniczną (m.in. wyposażenie w sprawnie funkcjonującą infrastrukturę komunikacyjną i informatyczną),
- dobre warunki i stan środowiska naturalnego (m.in. racjonalne wykorzystanie zasobów oraz kształtowanie środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju).

Przedstawiona propozycja nie wyczerpuje wszystkich zagadnień konkurencyjności. Czynniki wpływające na konkurencyjność podmiotów gospodarczych charakteryzują się zmiennością w czasie. Istotne znaczenie wywierają, wspomniane już, ogólne uwarunkowania zewnętrzne, takie jak sprawny system prawno-finansowy czy uwarunkowania społeczno-ekonomiczne.

Wydaje się, że spośród wymienionych czynników określających konkurencyjność istotną jej determinantą jest przedsiębiorczość, która była i jest motorem napędowym każdej gospodarki. Dzięki niej żądne nadzwyczajnych zysków jednostki, poszukując nowych kombinacji czynników wytwórczych, wytrącają gospodarkę z równowagi i eliminują z rynku mniej efektywne jednostki. Dzięki przedsiębiorczości następuje intensywne wykorzystanie zasobów podmiotów gospodarczych. Rozwój przedsiębiorczości umożliwi dostosowanie produktów do potrzeb rynku, a przez to jest źródłem innowacji¹³.

¹² Zob. B. Słowińska, dz.cyt., s. 7.

¹³ Por. A. Rakowska, *Od transformacji do globalizacji. Rola menedżerów w rozwoju polskiej przedsiębiorczości*, w: *Zarządzanie przedsiębiorstwem i regionem wobec wyzwań europejskich*, red. A. Arent, Politechnika Lubelska, Lublin 2010, s. 10.

3. Znaczenie przedsiębiorczości

Pojęcie przedsiębiorczość jest ciągle modyfikowane pod wpływem zmian uwarunkowań działania podmiotów gospodarujących. Najczęściej przedsiębiorczość jest kojarzona z zagadnieniami ekonomicznymi i gospodarczymi oraz pewną postawą życiową – nastawieniem na poszukiwanie szans i osiąganie określonych celów. Można mówić również o przedsiębiorczości politycznej, społecznej czy przedsiębiorczości w życiu prywatnym.

W literaturze przedmiotu można spotkać następujące sposoby rozumienia przedsiębiorczości¹⁴:

- przedsiębiorczość jako specyficzny sposób zarządzania organizacją,
- przedsiębiorczość jako cecha jednostek utożsamiana z posiadaniem specyficznych cech, między innymi inicjatywy, gotowości do podejmowania ryzyka czy determinacji,
- przedsiębiorczość jako zjawisko społeczno-gospodarcze analizowane przez teoretyków nauk o zarządzaniu, ekonomistów, socjologów,
- przedsiębiorczość jako właściwość działania gospodarczego w skali makro i mikro,
- przedsiębiorczość jako dziedzina dydaktyki, czyli nauczanie przedsiębiorczości jako sposobu radzenia sobie w rzeczywistości gospodarczej,
- przedsiębiorczość jako proces organizowania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz podejmowania związanego z nią ryzyka.

Przedsiębiorczość jest nowatorstwem polegającym na poszukiwaniu odmienności i znajdowaniu skutecznych sposobów działania na rynku, dających wyższą użyteczność i efektywność gospodarowania. Ze swej natury jest działalnością konkurencyjną, w stosunku do postępowania innych podmiotów¹⁵.

Przedsiębiorczość jest formą zachowania jednostki w społeczeństwie, dającą jej, dzięki inicjatywie, wytrwałości, należytej intensywności i konsekwencji w działaniu oraz śmiałości i niezbędnej ostrożności, szanse samodzielnego bytu materialnego, w tym zwłaszcza społecznego, który kształtuje się na wyższym poziomie niż przeciętny byt¹⁶.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ M.A. Leśniewski, dz.cyt., s. 69.

¹⁶ J. Dębska, B. Ślusarczyk, *Uwarunkowania przedsiębiorczości we współczesnym procesie gospodarowania*, w: *Zarządzanie...*, s. 41.

Przedsiębiorczość jest nierozdzielnie związana z rozwojem życia gospodarczego, podejmowaniem działalności gospodarczej i aktywności jednostek mających pewne predyspozycje i umiejętności. W wielu definicjach przedsiębiorczości nacisk położono na określone cechy osobowości ułatwiające lub utrudniające działania przedsiębiorcze: kreatywność, elastyczność, zaradność, umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach, dążenie do sukcesu, zdolność antycypacji zmian oraz aktywne uczestniczenie w życiu społeczno-gospodarczym¹⁷.

Przedsiębiorczość to cecha działania zmierzającego do zapewnienia racjonalnego i efektywnego wykorzystania zasobów gospodarczych podmiotu gospodarującego. To sposób działania polegający na skłonności do podejmowania nowych, ryzykownych i niekonwencjonalnych przedsięwzięć oraz wykazywaniu inicjatywy w ich poszukiwaniu i wdrażaniu¹⁸. Przedsiębiorczości można się uczyć. Sprzyja temu rozwijanie cech typowych dla przedsiębiorców, a więc między innymi ciekawości, asertywności, gotowości do podjęcia ryzyka, twórczego myślenia, determinacji i wytrwałości.

Jako proces przedsiębiorczość obejmuje pięć zasadniczych faz¹⁹:

- pomysł innowacyjny,
- motywację,
- środki realizacji,
- realizację,
- efekt.

Proces przedsiębiorczości kończy realizacja projektu dająca efekt, który powinien być pozytywny i optymalny oraz możliwy do osiągnięcia w określonych warunkach. Zależy to jednak od współzależności i harmonijnego przebiegu faz procesu przedsiębiorczości, zakresu ryzyka oraz wpływu otoczenia, który może być sprzyjający, destruktywny lub obojętny²⁰.

Przedsiębiorczości nie należy pojmować jako jednorodnego i powtarzalnego zestawu działań, ale trzeba ją traktować jako zróżnicowany sposób postępowania, uzależniony od wielu uwarunkowań²¹. Przedsiębiorczość to złożony proces dający efekt w postaci uzyskiwania dogodnej pozycji konkurencyjnej.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ M.A. Leśniewski, dz.cyt., s. 69.

¹⁹ J. Dębska, B. Ślusarczyk, dz.cyt., s. 42.

²⁰ Tamże.

²¹ *Przedsiębiorczość – podstawowe zagadnienia*, Projekt „Podlaska Sieć Partnerstwa na rzecz Ekonomii Społecznej”, Białystok 2010, s. 8, www.pes.efort.pl/do_pobrania/2010/przedsiębiorczosc.pdf, dostęp 10.03.2012.

4. Przedsiębiorczość w kreowaniu konkurencyjności

Rozwój przedsiębiorczości ma fundamentalne znaczenie dla sukcesu podmiotu gospodarczego. Realizacja przedsięwzięć w warunkach gospodarki rynkowej zmusza do podejmowania inicjatyw proefektywnościowych. Przedsiębiorczość wpływa na konkurencyjność, ta zaś pozytywnie oddziałuje na całą gospodarkę.

Zagadnienia związane z przedsiębiorczością zajmują istotne miejsce w strategii lizbońskiej i wynikających z niej dokumentach, takich jak *Strategia zrównoważonego rozwoju*, *Europejska karta małych przedsiębiorstw* czy *Europejski plan działań na rzecz przedsiębiorczości*.

Do oceny poziomu rozwoju przedsiębiorczości i jej wpływu na konkurencyjność można między innymi zastosować²²:

- liczbę podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców,
- liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na tysiąc ludności,
- liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych ogółem w sektorze prywatnym,
- liczbę podmiotów prawa handlowego ogółem,
- liczbę spółek prawa handlowego z udziałem kapitału zagranicznego,
- wartość brutto środków trwałych na mieszkańca.

Poszczególne działania przedsiębiorcze w ramach takich obszarów przedsiębiorczości, jak marketing, innowacje, produktywność, zasoby finansowe i rzeczowe, rentowność, wydajność menedżerów i pracowników, opinia publiczna, przedstawiono w tabeli 1.

W literaturze wymienia się pięć aspektów i koniecznych działań dla zapewnienia skuteczności konkurowania, a mianowicie²³:

- znajomość sytuacji w otoczeniu,
- ciągle innowacje i podnoszenie jakości,
- kompetentny i zaangażowany personel,
- innowacyjne kierownictwo,
- sprawne zarządzanie wiedzą.

²² B. Słowińska, dz.cyt., s. 8.

²³ M. Kochmańska, dz.cyt., s. 36.

Aspekty te niewątpliwie odgrywają istotną rolę w kształtowaniu postaw przedsiębiorczych, wskazując tym samym na rolę przedsiębiorczości jako czynnika determinującego konkurencyjność.

Tabela 1

Charakterystyka obszarów przedsiębiorczości

Obszar przedsiębiorczości	Działania przedsiębiorcze
Marketing	<ul style="list-style-type: none"> – określenie konkurencji – określenie pozycji obecnych produktów na obecnym rynku – określenie pozycji obecnych produktów na nowych rynkach – określenie zapotrzebowania na nowe produkty na obecnych rynkach – wyznaczenie nowych rynków – organizacja dystrybucji – organizacja usług posprzedażowych
Innowacje	<ul style="list-style-type: none"> – wprowadzanie nowych produktów i usług – wprowadzanie nowych technologii – usprawnienia organizacyjne i techniczne
Produktywność	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie udziału wartości dodanej w sumie dochodów uzyskiwanych w danym okresie (najlepsze wykorzystanie zakupionych surowców, materiałów lub usług) – zwiększenie udziału wartości dodanej w zysku (poprawa produktywności własnych zasobów)
Zasoby rzeczowe i finansowe	<ul style="list-style-type: none"> – zapewnienie dostaw zasobów, dopływu kapitału dla realizacji celów w sferze pozycji rynkowej, innowacji, produktywności
Rentowność	<ul style="list-style-type: none"> – zapewnienie efektywności działania przedsiębiorstwa – pokrycie kosztów wymiany maszyn i urządzeń, spadku ich wartości w miarę upływu czasu, ryzyka rynkowego – pozyskiwanie kapitału na innowacje i ekspansję w przyszłości
Wydajność menedżerów	<ul style="list-style-type: none"> – zarządzanie przez cele i przez samokontrolę – zaspokajanie potrzeby osiągnięć i samorealizacji
Wydajność pracowników	<ul style="list-style-type: none"> – realizacja celów w stosunkach ze związkami zawodowymi
Odpowiedzialność publiczna	<ul style="list-style-type: none"> – powiązanie sukcesu przedsiębiorstwa z dobrobytem społeczeństwa – dbanie o środowisko naturalne

Źródło: M. Kochmańska, *Czynniki sukcesu rozwoju przedsiębiorczości w zarządzaniu małymi i średnimi przedsiębiorstwami w regionie małopolskim*, s. 35, www.sbc.org.pl/Content/10634/kochmanska.pdf, dostęp 10.03.2012.

Zakończenie

Przedsiębiorczość zajmuje szczególne miejsce wśród czynników warunkujących konkurencyjność podmiotów gospodarczych. Stan rozwoju polskiej przedsiębiorczości należy ocenić jako słaby, co jednak nie umniejsza znaczenia tego czynnika w procesie kreowania konkurencyjności. Przedsiębiorczość jest warunkiem przetrwania nie tylko poszczególnych jednostek gospodarujących, ale i całych gospodarek, dlatego konieczne jest rozwijanie jej w różnorodnych obszarach życia społecznego i gospodarczego.

Literatura

- Bossak J., *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki polskiej – ujęcie instytucjonalne*, w: *Konkurencyjność gospodarki polskiej a rola państwa przed akcesją do Unii Europejskiej*, red. J. Grabowiecki, H. Wnorowski, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2000.
- Dębska J., Ślusarczyk B., *Uwarunkowania przedsiębiorczości we współczesnym procesie gospodarowania*, w: *Zarządzanie przedsiębiorstwem i regionem wobec wyzwań europejskich*, red. A. Arent, Politechnika Lubelska, Lublin 2010.
- Gorynia M., *Luka konkurencyjna – koncepcja i metodyka badania*, w: *Konkurencyjność podmiotów gospodarczych w procesie integracji i globalizacji*, Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej „Organizacja i Zarządzanie” nr 32, Poznań 2001.
- Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007–2013*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2006.
- Kochmańska M., *Czynniki sukcesu rozwoju przedsiębiorczości w zarządzaniu małymi i średnimi przedsiębiorstwami w regionie małopolskim*, www.sbc.org.pl/Content/10634/kochmanska.pdf, dostęp 10.03.2012.
- Kraśnicka T., *Przywództwo a konkurencyjność organizacji przedsiębiorczych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2010.
- Leśniewski M.A., *Konkurencyjność przedsiębiorstw. Wybrane problemy*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2011.
- Piotrowska-Trybull M., *Instytucje otoczenia biznesu i ich wpływ na konkurencyjność regionu*, Włocławskie Towarzystwo Naukowe, Włocławek 2005.
- Poznańska K., *Innowacje czynnikiem wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw*, w: *Rzecz o teorii i praktyce zarządzania strategicznego*, red. J. Jeżak, Polsko-Amerykańskie Centrum Zarządzania, Łódź 2003.

- Poznańska K., *Innowacyjność jako źródło przewagi konkurencyjnej polskich przedsiębiorstw*, Centrum Wiedzy AIESEC Polska Komitet Lokalny SGH, Warszawa 2003, www.rsi.org.pl/dane/download/innowacyjnosc_jako.pdf, dostęp 7.03.2012.
- Przedsiębiorczość – podstawowe zagadnienia*, Projekt „Podlaska Sieć Partnerstwa na rzecz Ekonomii Społecznej”, Białystok 2010, www.pes.efort.pl/do_pobrania/2010/przedsiębiorczosc.pdf, dostęp 10.03.2012.
- Przybiciński T., *Konkurencja i ład rynkowy – przyczynek do teorii i polityki konkurencji*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2004.
- Rakowska A., *Od transformacji do globalizacji. Rola menedżerów w rozwoju polskiej przedsiębiorczości*, w: *Zarządzanie przedsiębiorstwem i regionem wobec wyzwań europejskich*, red. A. Arent, Politechnika Lubelska, Lublin 2010.
- Słowińska B., *Konkurencyjność przedsiębiorstw województwa lubuskiego w warunkach Jednolitego Rynku Europejskiego*, www.bp.pwsz.sulechow.pl/publikacja_1/cz_2.pdf, dostęp 7.03.2012.
- Stankiewicz M.J., *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, TNOiK, Toruń 2002.
- Strategia rozwoju nauki w Polsce do 2015 roku*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2007.
- Walczak W., *Analiza czynników wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw*, „E-mentor” 2010, nr 5, www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/37/id/784, dostęp 10.03.2012.
- Wysocka E., *Istota i czynniki konkurencyjności w regionie*, „Wójt i Jego Gmina” 2006, nr 5.

AN ENTREPRENEURSHIP AS A DETERMINANT OF COMPETITIVENESS

Summary

In contemporary economy competitiveness is one of the most important determinants of effective functioning of economic entities. Companies, which are competing continuously are an inherent feature of free market economy. Competition takes place at various levels depending on entities, which participate in it. Moreover, competition manifests itself in various forms of activity and usually achieve different level of intensity. The aim of the paper is the diagnosis of conditions and factors materially affecting competitiveness, paying particular attention to entrepreneurship as a determinant of competitiveness.